

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΙ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΑΣΙΛΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΔΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Δ. ΓΡΑΦΕΙΑΔΟΥ, ὑποδ. τοῦ Ὁρφανοτροφείου Χατζηκώστα.

ΕΝ ΤΗΙ ΗΜΕΔΑΠΗΙ

συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρωτέα

δραχ. 6

Παρακαλοῦμεν τοὺς καθυστεροῦν-
τας νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὴν ἐν
συστημένῃ ἐπιστολῇ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας, καὶ εἰδικῶς τῆς παιδαγωγί-
κῆς, πρώην γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν
σχολείων τοῦ Κράτους, μέλους τακτικοῦ τοῦ ἐν
Γερμανίᾳ συλλόγου τοῦ πρὸς διάδοσιν τῆς
ἐπιστημονικῆς Παιδαγωγικῆς κλπ.

ΓΡΑΦΕΙΑ : Ὁδὸς Ἀναγνωστοπούλου ἀριθ. 16.

ΕΝ ΤΗΙ ΑΛΛΟΔΑΠΗΙ

συνδρομὴ ἑτησίᾳ προπληρωτέα

φρ. χρ. 7

Ἀποστέλλεται διὰ συστημένης
ἐπιστολῆς εἰς μονόγλωσσα γραμ-
ματόσημα Τουρκίας (5 γρ. 1 φρ.

Ἀριθ. 19.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Μαρτίου 1893.

Ἔτος Γ'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ : Ἡ χειραφέτησις τῶν γυναικῶν. — Παιδεία καὶ θρησκεία ὑπὸ Ἀναστασίου Διομήδους Κυρια-
κοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. — Διδάσκαλος καὶ κοινωνία ὑπὸ Α. Καταφυγιώτου. — Ὁ Διά-
βολος τῆς Χαλκίδος. — Παιδιά περ' ἡμῶν ὑπὸ Γεωρ. Σταυροπούλου δημοδιδασκάλου Ἀγρινίου. — Ἀχιλλεὺς Παράσχος
ποίημα ὑπὸ Ἰωάν. Ρηγοπούλου. — Ἀστεῖα ἐκ τοῦ σχολικοῦ κόσμου.

Η ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της ἡ Ἐφημερίς τῶν Κυ-
ριῶν μάχεται ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως τῶν γυ-
ναικῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ δύναται νὰ καυχήθῃ ὅτι
ἡ εὐγλωττία αὐτῆς δὲν ἔμεινε πάντῃ ἀτελεσφό-
ρητος. Ἡ ἐγγραφὴ προοδευτικῶν κορασιῶν εἰς
τὸ Πανεπιστήμιον, ὅπως σπουδάσωσι καὶ ἀσκή-
σωσιν ἐν τῷ βίῳ κατόπιν ἐπιστήμην, εἶναι τὸ
πρῶτον βῆμα τῆς χειραφετήσεως, ἴσως δὲ ὁ χρό-
νος, ἐὰν μάλιστα ἡ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐφημερίς
ἐξακολουθήσῃ νὰ προτρέπῃ τὰς γυναῖκας νὰ
ζητῶσι ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ τὰ
αὐτὰ καθήκοντα, ὧν ἀπολαύουσι καὶ οἱ ἄνδρες,
θὰ δεῖξῃ ἡμῖν καὶ ἄλλας τῶν γυναικῶν νίκας ἐπι-
σπουδαιοτέρας ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ, ὅστις μέχρι
τουδε ἐθεωρεῖτο ἀποκλειστικῶς ὁ βαρὺς
κληρὸς τῶν ἀνδρῶν. Ἐγὼ δὲν ἀποκρίπτω, ὅτι
τὴν χειραφεσίαν τῶν γυναικῶν ἤτοι τὴν οἰκιο-
θελή ἐγκατάλειψιν τῶν ὑψίστων καὶ εὐγενεστά-
των ὑπηρεσιῶν, ἃς δύναται γυνὴ νὰ προσφέρῃ
εἰς τὴν πολιτείαν ὡς οἰκοδέσποινα, ὡς μήτηρ,
ὡς σύζυγος, ὡς παιδαγωγός, ὡς διδάσκαλος, ἵνα
ἀνταλλάξῃ αὐτὰς πρὸς τὰ βάρεα καὶ ἐπίπονα
καὶ ὄχληρά καὶ βάναισα πολλάκις τοῦ δημοσίου
βίου ἔργα, ἃ καὶ ἡ φύσις αὐτῆ καὶ ἡ φιλοσοφία
τῶν αἰώνων προώρισαν ὡς ἀποκλειστικὰ τῶν ἀν-
δρῶν ἐπιτηδεύματα, τοιαύτην χειραφεσίαν θεω-
ρῶ ὡς τὴν μεγίστην κατὰ τῶν γυναικῶν προο-
βολὴν καὶ περιφρόνησιν. Καὶ ἀπορῶ πῶς ἐν
Ἑλλάδι μάλιστα, ἔνθα αἱ μὲν γυναῖκες δὲν δια-
τελοῦσι ποσῶς εἰς τὰς αὐτὰς στενοχωρίας καὶ
στερήσεις, ὑφ' ὧν κατατρύχονται αἱ γυναῖκες

τῆς Εὐρώπης, τὰ δὲ δημόσια ἀξιώματα δὲν εἶ-
ναι ἄρκετὰ ἤδη πρὸς ἀπασχόλησιν τῶν ἀνδρῶν,
διότι παρ' ἡμῖν, ὡς γνωστόν, εἶναι οἱ μνηστῆρες
πλείονες ἢ τὰ ἀξιώματα, ἀνεφάνη τοιοῦτο ζή-
τημα τῆς χειραφετήσεως τῶν γυναικῶν, ἀποβαί-
νει δὲ εἰς ἐμὲ ἀκατανόητον πῶς τοιοῦτο ζή-
τημα προετάθῃ καὶ ὑποστηρίζεται ὑπὸ γυναικῶν
διακρινομένων καὶ διὰ τὴν παιδείαν τῶν καὶ διὰ
εὐφύιαν τῶν. Ἡ νομίζουσιν ὅτι ὁ ἐν τῷ οἴκῳ
βίος εἶναι ἥττον σπουδαῖος τοῦ ἐκτὸς βίου, τοῦ
δημοσίου ;

Ἡμεῖς θεωροῦμεν ὡς λίαν παρακεκινδυνευ-
μένην τὴν ὁδόν, ἣν ὑψηγέται ἡ Ἐφημερίς
τῶν Κυριῶν, ὅτι πρέπει νὰ ἀκολουθήσωσιν αἱ
γυναῖκες τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπροκαλύπτως κα-
λοῦμεν τὸ πρῶτον αὐτῶν κατόρθωμα νὰ ἐγγρα-
φῶσιν τινες τούτων ἐν τοῖς φοιτηταῖς τοῦ Πα-
νεπιστημίου πρὸς σπουδὴν καὶ ἀσκήσιν ἐν τῷ
βίῳ ἐπιστήμης ὡς νίκην Καδμείαν. Ἡ ἀποστολὴ
καὶ ἡ δόξα τῶν γυναικῶν δὲν ἐγκείται ἐν τῇ
σπουδῇ ἐπιστημῶν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀποκτήσει πολυ-
μεροῦς καὶ βαθείας ἐγκυκλοπαιδικῆς παιδεί-
σεως, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀνθρώπειον
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ἡ καθολικὴ παιδεία πρέπει νὰ
εἶναι τὸ κόσμημα τῶν γυναικῶν, ἡ δὲ σπουδὴ
καὶ ἀσκήσις τῶν ἐπιστημῶν, ἣτις γενεᾷ μονομέ-
ρειαν εἰς τὸν ἀνθρώπον, καὶ γίνεται πρὸς βλά-
θην τῆς καθολικῆς του παιδείας, πρέπει νὰ εἶναι
ἀποκλειστικὸν τῶν ἀνδρῶν ἐνασχόλημα. Ἄς
συνηγορήσῃ ἡ Ἐφημερίς τῶν Κυριῶν ὑπὲρ τῆς
βελτιώσεως τῶν ὑπαρχόντων σχολείων τῶν κο-
ρασιῶν, ὑπὲρ ἰδρύσεως ἀνωτέρων παρθεναγω-
γείων, ἵνα μεταλάβωσιν ἀνωτέρας παιδείας καὶ
αἱ γυναῖκες τῆς Ἑλλάδος, περὶ τούτου οὐδεὶς
θὰ ὑπάρχη νομίζομεν ὁ ἀντιφρονῶν, ἥκιστα δὲ

ἡμεῖς. Ἀλλὰ πρὸς θεοῦ ! ἄς παύσῃ πλέον προτρέπουσα τὰς γυναῖκας νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν θέσιν των, ἣν μέχρι τοῦδε εἶχεν αὐταῖς ὄριση ἢ κοινωνία ὑπ' εὐλαβείας καὶ τιμῆς πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ νὰ ρίπτωνται εἰς τὰς τρικυμίας καὶ εἰς τοὺς κινδύνους τοῦ δημοσίου βίου. Μοὶ φαίνεται δὲ ὅτι εἶναι ἀνακόλουθον τὸ μὲν νὰ προτρέπωμεν τὰς γυναῖκας νὰ μεταλάβωσι τῶν δικαιομάτων τῶν ἀνδρῶν, τὸ δὲ νὰ συμβουλευώμεν αὐτὰς νὰ ἀπέχωνται ἐπιμελῶς τῶν ὑποχρέωσεων ἀφίνουσαι ταύτας πρὸς ἐκτέλεσιν εἰς τοὺς ἀνδρας. Ὅστις θέλει νὰ ἀποκτήσῃ δικαίωμα, πρέπει νὰ γινώσκῃ ὅτι ἀναλαμβάνει συνάμα νὰ ἐκτελέσῃ καὶ καθήκοντα, ὅπερ δὲν πιστεύομεν νὰ φρονῶσιν οἱ τὴν χειραφέτησιν τῶν γυναικῶν παρ' ἡμῖν συμβουλευόντες. Ἀλλ' οὐ αἱ χειράφεταιοι γυναῖκες ἀναλαμβάνουσι νὰ ἀσκήσωσι δικαιώματα ἅμα καὶ καθήκοντα, δὲν βλέπομεν κατὰ τι ἐσφάλη ἢ φοιτήτρια τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς μετασχοῦσα καθήκοντος, ὅπερ μάλιστα τυγχάνει τῆς πλήρους ἐπιδοκίμασίας καὶ τῆς Ἐφημερίδος τῶν Κυριῶν, νὰ διαμαρτυρηθῇ δηλαδὴ καὶ αὐτὴ μετὰ πάσης τῆς σχολῆς αὐτῆς διὰ τὴν ἀδικον ἀπόλυσιν ἐνὸς τῶν ἀρίστων, ὡς λέγεται, καθηγητῶν τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου ; Ἀφ' οὗ δὲ οἱ φοιτηταὶ πάντες ἐνέκριναν ὅτι ἡ διαμαρτυρία αὐτῶν καθίσταται ἐντονωτέρα διὰ τῆς ἀπεργίας, διὰ παραστάσεως τοῦ ἀδικήματος πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν βασιλέα, πρὸς τὸν πρωθυπουργόν, πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῆς Παιδείας, δὲν ἦτο δυνατόν οὐδὲ ἐπρεπε νὰ διαφωνήσῃ αὐτὴ καὶ νὰ ἀπόσχη τοῦ κινήματος, ἀφ' οὗ μάλιστα μόνῃ αὐτὴ ἀντιπροσωπεύει τὸ γυναικεῖον φῶλον ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ ; Ἡμεῖς φερνοῦμεν ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς χειραφέτησεως τῶν γυναικῶν, ἄς εὐγλώττως ἀναπτύσῃ ἡ Ἐφημερίς των Κυριῶν ἀπαιτοῦσα τὴν ἰσότητα ἐν παντί, ἐὰν παρέλιπεν ἢ κ. φοιτήτρια τοῦ Πανεπιστημίου νὰ πράξῃ τοῦτο, θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς ἔμμεσος ὁμολογία, ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς τὰς ὑποχρεώσεις των ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ καὶ τὸ γεγονός τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἐπισύρῃ τὴν κατάρκισιν τῆς Ἐφημερίδος τῶν Κυριῶν. Ὅτι δὲ ἡ δεσπονία αὐτὴ κατώρθωσε καὶ ἐν τῇ δυσκόλῳ ὄντως ταύτῃ περιστάσει νὰ τηρήσῃ τὰ ὅρια τῆς εὐπρεπείας καὶ τῆς εὐκοσμίας, τοῦτο ἔπρεπε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς λόγος χάρας καὶ ἐπιδοκίμασίας εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῶν Κυριῶν, οὐδέποτε ὅμως ὡς λόγος ἀποδοκίμασίας. Ἡ δημοσιογραφία ἀποδίδει τὴν ἐξαιρετὸν θέσιν τῆς δεσπονίδος μεταξὺ τῶν φοιτητῶν, ἣν θεωροῦσιν ὡς «ἀδελφὴν, ὡς σύντροφον ἐν τῇ πνευματικῇ ἐργασίᾳ», εἰς τὰ πνευματικὰ χαρίσματα ταύτης καὶ εἰς τὸν εὐγενὴ καὶ ἀφελῆ καὶ ἀθῶον αὐτῆς χαρακτήρα, ὅστις προκαλεῖ αὐτῶν τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν σεβασμὸν, μάλιστα δὲ εἰς τὴν πρόθυμον αὐτῆς αὐταπάρ-

νη σιν νὰ μετέχη ἀνεπιφυλάκτως τῶν πικριῶν τῶν συμφοιτητῶν τῆς, ἀλλ' ἡμεῖς χωρὶς νὰ ἀρνώμεθα τὰς ἀρετὰς ταύτας τὰς περικοσμούσας τὴν δεσποινίδα φοιτήτριαν, προσθέτομεν ὅτι ἡ εὐγενὴς καὶ ἵπποτική τῶν φοιτητῶν συμπεριφορὰ πρὸς συμπολίτιδα αὐτῶν θέλουσαν νὰ τελειοποιήσῃ ἑαυτὴν δι' ἐπιστημονικῶν σπουδῶν ἐγκειται καὶ ἐν τῷ εὐγενεῖ χαρακτήρῳ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἥτις τὴν γυναῖκα ἀείποτε ἐτίμησε προφυλαχθεῖσα καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν αὐτῆς λατρείαν τῶν ἵπποτικῶν χρόνων καὶ ἀπὸ τὴν ἀπρεπῆ καταφρόνησιν αὐτῆς, ἥτις προσιδιάζει εἰς βαρβάρους λαούς. Ὅτι δὲ τῶν ἀρχῶν τῆς χειραφέτησεως τῶν γυναικῶν μᾶλλον διαδομένων θὰ συμβαίνωσι ἐνίοτε καὶ ἄτοπα πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ ἀξιώματος τῆς γυναικός, περὶ τούτου ἡμεῖς δὲν ἀμφιβάλλομεν. Καὶ διὰ τοῦτο μετ' ἰδιαιτέρας χάρας ἀνεγνώσαμεν τὴν ἀνακήρυξιν περιορισμῶν ἐν τῇ χειραφέτησιν τῶν γυναικῶν δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι, ἥτις ἔχει ἀπὸ πολλοῦ ἐν τῇ σημαίᾳ αὐτῆς ἀναγράψῃ τὴν χειραφέτησιν αὐτῶν. Ἐλπίζομεν δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου, συνεικουρούσης καὶ τῆς πικρᾶς πείραν, οἱ περιορισμοὶ οὗτοι νὰ πληθυνθῶσι, μέχρις ὅτου αἱ χειράφεταιοι γυναῖκες ἀηδιάσωσι τὸν δῆμόσιον βίον καὶ ἐπαναλάβωσι τὴν θέσιν των ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ, ἐξ ὧν ἀπειρία τῶν κινδύνων καὶ ταλαιπωριῶν τοῦ βίου καὶ ὑπεβάλλουσα τῶν ἰδίων δυνάμεων ἐκτίμησις ἀπέσπασαν αὐτὰς ῥίψασαι εἰς τὴν δημοσιότητα. Τοῦ Περικλέους ὁ λόγος¹,

«Ἄν δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμωμεν ἐνταῦθα λόγον τινὰ καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς τῶν γυναικῶν, »τότε τὴν περὶ τούτου γνώμην μου θα συμπεριλάβω »συντόμως εἰς τὴν ἐξῆς συμβουλήν. Ὅα εἶναι »μεγάλῃ δόξῃ εἰς σὰς, ἐὰν δὲν ἀρνηθῆτε τὸν »χαρακτήρα, ὅστις ἀρμόζει εἰς τὸ γένος σας, »καὶ ἐὰν κατορθώσητε ὅσον τὸ δυνατόν ἐλάχι»στος περὶ ὑμῶν μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν νὰ γίνη»ται λόγος εἴτε πρὸς ἐπαινον εἴτε πρὸς κατη»γορίαν», ὅστις πρὸ 2325 ἐτῶν ἠκούσθη ἐν τῇ αὐτῇ ἀκριβῶς χώρα, ἐξ ἧς ἐξέρχονται καὶ τὰ κηρύγματα πρὸς χειραφέτησιν τῶν γυναικῶν, εἶναι νομίζομεν ὑψιστον διδάγμα οὐ μόνον τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γυναικῶν καὶ θερμῶς τοῦτο συνιστῶμεν εἰς τὴν ἐμβριθεῖ πάντων μελέτην.

¹ Θουκ. βιβλ. 6'. 45. «Εἰ δὲ με δεῖ καὶ γυναικείας τε ἀρετῆς . . . μνησθῆναι, βραχεῖα παραινέσει ἅπαν σημανῶν. Τῆς τε γὰρ ὑπαρχούσης φύσεως μὴ χεῖροσι γενέσθαι ὑμῖν μεγάλη ἢ δόξα καὶ ἥς ἂν ἐπ' ἐλάχιστον ἀρετῆς περὶ τῆς φύσεως ἐν τοῖς ἄρσεσι κλέος ἐστί.»

ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ¹⁾

ΥΠΟ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Τακτικού καθηγητοῦ ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

Παιδεία καὶ θρησκεία πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε φιλικῶς συνδεδεμένα, διότι ἀμφότεραι αἱ δυνάμεις αὗται εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖαι καὶ ὠφέλιμοι εἰς τὰ ἔθνη. πρέπει δὲ ἀμοιβαίως νὰ ὑποστηρίζωνται ὅπως ἐπιτυχῶς ἀσφαλέςτερον τοῦ σκοποῦ ἑαυτῶν. Διὰ τῆς παιδείας φωτίζονται τὰ ἔθνη καὶ σώζονται ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς ἀμαθείας καὶ τῶν προλήψεων. Δι' αὐτῆς φωτίζονται τὰ ἀντικείμενα τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, διαγιγνώσκονται αἱ ἀληθεῖς αἰτίαι τῶν πραγμάτων καὶ οἱ λόγοι αὐτῶν, ὀρθοῦνται οὐρθῶς αἱ νομικαὶ καὶ ἠθικαὶ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους καὶ ὁ ἐν τῇ πολιτείᾳ βίος καθίσταται ἔρρυθμος καὶ ἀρμονικός. Ἡ ἐπιστήμη δίδει τὴν τελειότεραν γνῶσιν τῶν ὄντων. Καὶ αἱ μὲν φυσικαὶ ἐπιστήμαι, ἐν αἷς περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἰατρικὴ, ἐξηγοῦσι τὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ ἀνευρίσκουσι τὰς ἀληθεῖς αἰτίας καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν. Αἱ δὲ ἱστορικαὶ ἐπιστήμαι μετὰ τῶν φιλολογικῶν μελετῶσι τὸ παρελθὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ παρακολουθοῦσι τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς. Ἡ νομικὴ ἐπιστήμη ἐξετάζει τὴν φύσιν τοῦ δικαίου καὶ τὴν ἐννοίαν τῶν νόμων, δι' ὧν διέπονται αἱ πολιτεῖαι. Ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη ἐρευνᾷ τὰς πηγὰς, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἡ φιλοσοφία τέλος, ἡ ὑψίστη τῶν ἐπιστημῶν, ἀναζητεῖ τοὺς τελευταίους λόγους τῶν ὄντων, δι' ὧν κατὰ βάθος γινώσκεται ὁ Θεός, ὁ κόσμος καὶ ὁ ἄνθρωπος, τὰ τρία ταῦτα ἀντικείμενα, ἐν οἷς συγκεφαλαιοῦται ἡ ἀνθρωπίνη νόσις. Τοιοῦτοτρόπως προχέεται διὰ τῆς παιδείας τῆς ἐπιστήμης τὸ φῶς, οἱ δὲ λαοὶ δι' αὐτῆς ὑψοῦνται ἀπὸ τῆς τυφλῆς ἐμπειρίας, εἰς ἣν ἀρκοῦνται οἱ βάρβαροι, εἰς τὴν ἀνώτεραν καὶ βαθυτέραν ἐπίγνωσιν τῶν πραγμάτων, ἥτις χαρακτηρίζει τοὺς πεπολιτισμένους λαούς.

Ἡ θρησκεία ἀφ' ἑτέρου εἶναι ἡ ὑψοῦσα ἠθικῶς τοὺς λαούς, ἡ ἐξαγνίζουσα τὰ ἦθη αὐτῶν καὶ προλαμβάνουσα μὲν ἢ περιτέλλουσα τὰ ἐγκλήματα, ἐνθαροῦνούσα δὲ καὶ ἐνισχύουσα τὴν ἀρετὴν. Ἡ θρησκεία εἶναι

¹ Ἀπόσπασμα ἐκ θρησκευτικοῦ λόγου ἐκφωνηθέντος τῇ 30 Ἰανουαρίου ε. ε. κατὰ τὸ μνημόσυνον τοῦ Πανεπιστημίου ὑπὲρ τῶν εὐεργετῶν αὐτοῦ.

τὸ αἶσθημα τοῦ ἀπείρου ἢ ἡ ἐν Θεῷ ζωὴ εἶναι ἡ πίστις εἰς τὸν Θεὸν τὸν δημιουργὸν τοῦ παντός· εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν ὡς τὸ ἄκρον ἀγαθόν, ὡς τὸ ἠθικὸν ἰδεῶδες, εἰς ὃ δέον νὰ τείνη ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸν νομοθέτην τοῦ ἠθικοῦ νόμου· εἶναι ἡ ἐλπίς εἰς τὸν Θεὸν ὡς προνοητὴν τοῦ κόσμου καὶ προστάτην τοῦ ἀνθρωπίνου πλάσματος ἢ ὡς πανάγαθον ἐπουράνιον ἡμῶν Πατέρα· εἶναι ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν ἠθικὸν νόμον ὡς τὸ θεῖον θέλημα ἢ εἰς τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως ἢ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ κατὰ ταύτας βίος πρὸς ὀσμῆραν τελειότεραν ὁμοίωσιν πρὸς τὸν Θεόν· εἶναι ἡ ἀπὸ καρδίας ἀφοσίωσις εἰς τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θυσιασθέντα καὶ εἰς τὸ θεῖον αὐτοῦ εὐαγγέλιον, εἰς ἐκεῖνον, δι' οὗ ἐσώθημεν ἀπὸ τῆς πλάνης τῆς ἀμαρτίας καὶ ὠδηγήθημεν πάλιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ κατηλάγημεν αὐτῷ, καὶ ἠθικῶς κατ' αὐτὸν ἀναπλαττόμενοι καὶ ἀναγεννώμενοι γινόμεθα τέκνα καὶ υἱοὶ ἀξιοὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· εἶναι ἡ προσκόλλησις εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἥτις συνεχίζουσα τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἐμφοροῦσα ἡμᾶς ἀγιάζει ἡμᾶς καὶ εἰς τὴν εὐθειάν στηρίζει ὁδόν· εἶναι ἡ προσδοκία μελλούσης ζωῆς καὶ μελλούσης κρίσεως, ἐν ἣ θέλουσι πληρωθῆναι οἱ ὑψιστοὶ ἡμῶν πόθοι καὶ ἡ μὲν ἀρετὴ θέλει στεφθῆναι, τὸ δὲ ἐγκλημα θέλει τιμωρηθῆναι. Διὰ τῶν αἰσθημάτων τούτων, τὰ ὁποῖα ἡ θρησκεία διὰ τε τῆς διδασκαλίας τῆς καὶ τῆς λατρείας τῆς διαδίδει καὶ ὑποθάλλει, διὰ τῆς ἐν Θεῷ ταύτης ζωῆς, εἰς ἣν ὀδηγεῖ, ἐξαγνίζει, ἐξαγιάζει καὶ ἐξευγενίζει τὸν ἄνθρωπον.

Οὕτως ἡ παιδεία καὶ ἡ θρησκεία ἑκατέρα κατὰ ἴδιον τρόπον καὶ διὰ τῶν ἐκάστη ἰδιόζωντων μέσων ὑψοῦσι καὶ προάγουσι τοὺς λαούς. Ἴνα δὲ ἐπιτελέσωσι κάλλιον καὶ ἀσφαλέςτερον τὸ ἔργον των καὶ ἐπιτύχωσιν ἐκάστη αὐτῶν τοῦ ἰδίου σκοποῦ, ἔχουσιν ἐν τῇ ἐνεργείᾳ των ἀνάγκην ἀλλήλων. Ἡ παιδεία ἐν τῇ παιδαγωγικῇ αὐτῆς δράσει ἔχει ἀνάγκην τῆς θρησκείας, διότι ἀνευ αὐτῆς δὲν δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῶν νέων, ἥτις διὰ τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων κυρίως κατορθοῦται. Ἡ παιδεία ἀνευ ἠθικῆς καταστάσεως πονηρία τις ἢ σοφιστεία. Διὰ τοῦτο ἡ παιδεία πρέπει μετὰ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ νοῦ νὰ ἐπιδιώκῃ καὶ τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτήρος τῶν ἐκπαιδευομένων, νὰ σπουδάσῃ νὰ ἐμπνέῃ αὐτοῖς ἠθικὰς ἀρχὰς, νὰ μεταδίδῃ

αὐτοῖς τὸ σέβας πρὸς τὸν Θεόν, τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετήν, τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν δικαιοσύνην, τὸν ἐνθουσιασμόν πρὸς πάντα ἐν γένει τὰ ἰδεώδη ἀγαθὰ. Σχολεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἡ διδασκαλία δὲν θὰ εἶχεν ὡς ἓνα τῶν κυρίων σκοπῶν του τὴν ἐμπνευσιν τῶν ἀγίων τούτων αἰσθημάτων, θὰ ἀπετύγγανε τελείως τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ. Διότι οὐδεὶς σήμερον ἀμφιβάλλει, ὅτι δὲν εἶναι μόνον ὁ φωτισμὸς τοῦ νοῦ διὰ γνώσεων ὁ προορισμὸς τοῦ σχολείου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἠθικὴ τῆς καρδίας μόρφωσις, ἡ ἐνίσχυσις τῆς θελήσεως, ἡ στήριξις εἰς τὸ ἀγαθόν, ἡ τοῦ χαρακτήρος διαμόρφωσις. Ταῦτα δὲ εἶναι τῆ παιδεία ἀνευ τῆς βοηθείας τῆς θρησκείας ἀδύνατα καὶ ἀκατόρθωτα. Περὶ τούτου συμφωνοῦσι οἱ μέγιστοι παιδαγωγοὶ ἀπὸ τοῦ Πεσταλότσι μέχρι τῶν διασημοτέρων παιδαγωγῶν τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ θρησκεία ἔχει ἀνάγκην τῆς παιδείας. Διότι ἀνευ πεπαιδευμένων ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν, ἀνευ πεφωτισμένων διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἐπιστήμης κληρικῶν καταπίπτει ἡ θρησκεία εἰς δεισιδαιμονίας καὶ προλήψεις, διαστρέφονται αἱ ἰδέαι αὐτῆς καὶ καλύπτονται ὑπὸ πλανῶν, καταστρέφεται δὲ τὸ ἕψος καὶ ἡ ἀγνότης τῶν δογμάτων τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς λατρείας αὐτῆς. Ὁ τύπος τότε ἀντικαθιστᾷ τὴν οὐσίαν καὶ οἱ λαοὶ ἔχουσι τὴν σκιάν τῆς θρησκείας, οὐχὶ δὲ αὐτὴν ταύτην τὴν θρησκείαν. Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι ἡ ἀπόλυτος θρησκεία τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι ἡ ἀγνοτέρα καὶ φιλοσοφικώτερα τῶν θρησκείων, ἀλλὰ τότε μόνον εἶναι τοιαύτη, ὅταν τῆ βοηθεία τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως τῶν πραγμάτων ἐννοῦται τὸ ἀληθὲς αὐτῆς πνεῦμα, ὅταν οἱ λειτουργοὶ αὐτῆς ἐκπαιδευόμενοι εἰσδύωσιν εἰς τὴν οὐσίαν αὐτῆς καὶ κατανοῶσιν κατὰ βάθος τῆς ἀληθείας τῆς. Ὁ χριστιανισμὸς πολλακίς κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἠσχημίσθη διὰ τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῶν προλήψεων τῶν ἀμαθῶν λειτουργῶν καὶ ὁπαδῶν του ἐν γένει. Ὅταν οἱ Δομινικανοὶ διὰ τῶν διαβοήτων δικαστηρίων τῆς ἱερᾶς ἐξετάσεως χιλιάδας ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων ἔρριπτον εἰς τὰς πυρᾶς ἐν ὀνόματι τοῦ εὐαγγελίου, ἐβλασφήμουν φρονοῦντες, ὅτι ἐφήρμοζον τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, τὰς ἰδέας τοῦ θεοῦ ἰδρυτοῦ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὅστις ἐδίδαξε τὴν ἀγάπην, τὴν φιλανθρωπίαν καὶ ἀνεξικακίαν καὶ ἠθέλε τοὺς ὁπαδούς του πλήρεις πραότητος καὶ ἐπιεικείας, ἀξίους υἱοὺς τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς τοῦ ἀνατέλλοντος τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχοντος ἐπὶ δικαίους

καὶ ἀδίκους. Ὅσον ὁ κληρὸς ἀμαθέστερος μένει, τόσον ἐννοεῖ ἀτελέστερον τὸν χριστιανισμόν. Ὅσον δὲ ἐκπαιδεύεται καὶ φωτίζεται διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ἐπιστήμης, τόσον ὑψοῦται εἰς ἀνωτέραν ἀντίληψιν αὐτοῦ.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ἔχων ὑπ' ὄψιν μου, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσίς θὰ ἀναγινώσκηται καὶ ὑπὸ τῶν νέων μας διδασκάλων, τῶν γραμματιστῶν, ἀποστέλλω πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῇ Ἐκπαιδεύσει ὀλίγα τινὰ ἀναφερόμενα εἰς πάντας μὲν τοὺς διδασκάλους, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τοὺς διδασκάλους τῶν χωρίων καὶ δὴ τοὺς νεοδιοριζομένους Γραμματιστάς.

Ὡς ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ εἶναι τελείως κατηρητισμένος πρὸς ἀποτελεσματικὴν διδασκαλίαν τῶν ἐμπιστευομένων αὐτῷ μικρῶν παιδιῶν, τοιουτοτρόπως δεόν νὰ εἶναι καὶ τελείως μεμορφωμένος ὡς ἄτομον, ἵνα χρησιμεύῃ ὡς ὑπόδειγμα τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς ἐν ἡ ζῆ κοινωνίας. Ἀνάγκη ὁ τέλειος διδάσκαλος νὰ εἶναι καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Ὅπως ἄχρηστος μοὶ φαίνεται ἐκεῖνος ὁ διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἀπλήν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του ἐν τῷ Σχολείῳ, χωρὶς νὰ δίδῃ καὶ προσοχὴν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν συμπεριφορὰν του ἐν τῇ ἐν ἡ βιοῖ κοινωνίᾳ, ἡ ἐνῶ ἡ ἐξωτερικὴ συμπεριφορὰ του εἶναι λαμπρὰ, ἐνῶ καθίσταται ἀξίερατος τοῖς συναναστρεφομένοις αὐτῷ, ἐν τούτοις ἡ ἐν τῷ Σχολείῳ ἐργασία του δὲν εἶναι ἀποτελεσματικὴ. Τέλος πάντων δεόν νὰ μὴ λέγηται τὸ συνήθως λεγόμενον: «Καλὸς εἶναι αὐτὸς ὁ διδάσκαλος διὰ τὰ παιδιὰ μας, ἀλλ' ὁ εὐλογημένος ἔκαμεν αὐτὸ καὶ αὐτό, ἡ, ὁ διδάσκαλος εἶναι λαμπρὸς ἄνθρωπος, ἅγιος, ἀλλὰ μὰς ἐτύφλωσε τὰ παιδιὰ μας».

Ἄλλ' ἐὰν ἅπαντες οἱ ματερχόμενοι τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα δεόν νὰ ὦσιν τελείως μεμορφωμένοι ὡς ἄτομα, εἴτε ἐν μεγάλας ἢ ἐν μικραῖς κοινωνίαις ζῶσιν, ἐξαιρετικῶς ἀναγκαιότατον εἶναι τοῦτο ὡς πρὸς τοὺς ἐν μικραῖς κοινωνίαις χωρίων ἢ κωμοπόλεως διδασκάλους. Διότι ἐὰν ἐν ταῖς πόλεσιν ὁ διδάσκαλος καθίσταται ἀφανής, καὶ ὀλίγοι προσέχουσιν εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα καὶ πραττόμενα ἔξω τοῦ Σχολείου, ἐν τοῖς χωρίοις καὶ κωμοπόλεσι δὲν συμβαίνει τὸ αὐτό.

Ὁ διδάσκαλος τοῦ χωρίου θεωρεῖται καὶ εἶναι ὄντως ἀνώτερος τῶν ἄλλων, τὸ παράδειγμά του ἔχει μεγίστην ἐπίδρασιν, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν μαθητῶν του ἀλλὰ καὶ ἐπ' ὅλων τῶν κατοίκων. Ἐν τοῖς χωρίοις ὁ διδάσκαλος δύναται νὰ ἀποκόψῃ πλείστας κακίας καὶ νὰ γείνη πρόξενος πολλῶν ἀρετῶν εἰς τοὺς κατοίκους, ἢ καὶ τὰνάπαλιν. Ἐν τοῖς χωρίοις συγγνὰ ἀκούεται τὸ «ἀφοῦ τὸ κάμνει καὶ ὁ δά-

σκαλος, γιατί καὶ ἐγὼ νὰ μὴν τὸ κάμω». Ἐν τοῖς χωρίοις ὁ διδάσκαλος ὄχι μόνον κατορθοῖ εὐκολώτερον τὴν σὺν τῇ μεταδόσει γνώσεων τοῖς μαθηταῖς καὶ διάπλασιν αὐτῶν, ἀλλὰ δύναται νὰ γείνη ἀφειτηρία παντὸς καλοῦ ἐν τῇ μικρᾷ ἐκείνῃ κοινωνίᾳ. Τέλος ἐὰν τὰ χωριδιὰ μας εἶχον ἓνα καλὸν διδάσκαλον καὶ ἓνα καλὸν ἱερέα, ὁ Ἕλλην χωρικός δὲν θὰ εὕρισκετο ἐν ἡ σήμερον καταστάσει. Μέγας ὁ προορισμὸς πάντων τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ μέγιστος ὁ τῶν ἐν τοῖς χωρίοις, διότι ὁ διδάσκαλος τοῦ χωρίου εἶναι διδάσκαλος, ὄχι μόνον τῶν μικρῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπάσης τῆς μικρᾶς ἐκείνης κοινωνίας.

Ἄλλ' ἡ φράσις «διδάσκαλος μικρᾶς κοινωνίας» μοὶ φαίνεται ὅτι περιέχει τοσοῦτον βάρος, ὥστε ὀλίγοι νὰ δύνανται νὰ φέρωσιν αὐτὸ ἐπὶ τῆς ῥαχέως των. Ἐὰν δὲ εἶναι μέγιστον τὸ βάρος τοῦτο ὡς πρὸς τοὺς ἀπὸ ἐτῶν διδασκάλους, ἅς φαντασθῇ ἕκαστος ὁποῖον εἶναι ὡς πρὸς πάντα νεοδιοριζόμενον διδάσκαλον καὶ δὴ γραμματιστὴν. Τούτους δ' ἡμεῖς ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ἀποστέλλομεν τῇ Ἐκπαιδεύσει, τῇ ἀείποτε ἀγωνιζομένῃ πρὸς βελτίωσιν τῶν διδασκάλων, τὴν γνώμην μας περὶ τοῦ ποῖός τις πρέπει νὰ εἶναι ὁ διδάσκαλος καὶ μάλιστα τῶν χωρίων. Μεγάλως δὲ θέλομεν εὐχαριστηθῆναι, ἐὰν γίνωμεν ἀφορμὴ ἵνα καὶ ἄλλοι κρείττονες ἡμῶν ἐπιληφθῶσι τοῦ ζητήματος τούτου ἐμβριθέστερον καὶ ἐκφέρωσι γνώμας τελειότερας ἡμῶν.

Καὶ πρῶτον ἐξετάζων ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ διδάσκαλος ὡς πρὸς τὰ τῆς θρησκείας ἐκτίθημι τὰς ἀποφεικτέας ἀκρότητες, αἱς τινες ἐπόμενοι γίνονται μεγάλως ἐπιβλαβεῖς ἐν τῇ ἐν ἡ βιοῖσι κοινωνίᾳ. Θρησκευτικαὶ δὲ ἀκρότητες, νομίζω ἐγὼ τοῦλάχιστον ὅτι εἰσὶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ὑπερβολικὴ θρησκομανία, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ὑπερβολικὴ ἀδιαφορία περὶ τὴν θρησκείαν. Ἐν τίνι δὲ ἔγκειται τὸ θρησκομανῆς καὶ ἡ ἀδιαφορία περὶ τὴν θρησκείαν ἤτοι αἱ δύο ἀκρότητες ὅπως τὰς ἐνωῶ ἀπεικονίζεται ἐν τοῖς ἐξῆς δύο προσώποις, ἅτινα ἐπίτηδες ἐκτίθημι.

Ἄον Ἐγνώρισά τινα, (διδάσκαλον) ὅστις ἐφαίνετο καὶ ἦτο ὄντως πιστὸς ἐκτελεστὴς ὅλων τῶν θρησκευτικῶν τύπων. Ὅτε ἤρχιζε συζήτησιν θρησκευτικὴν ἀνέφερε πάντα τὰ θαύματα τῆς Σωτηρίας τῶν ἀμαρτωλῶν, τοὺς βίους πάντων τῶν ἀσκητῶν καὶ τόσα ἄλλα παράδοξα διὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν. Ἡ δὲ παραμικρὰ ἀμφιβολία εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ διηγούμενα, ἦτο κατ' αὐτὸν ἐνδειξὶς ἀθείας, ἀντιχριστιανισμοῦ κακοῦ ἀνθρώπου καὶ προωρισμένου διὰ τὴν αἰώνιον κόλασιν. Ἡ ἀνάγνωσις ἄλλου βιβλίου ἐκτὸς τῶν ἱερῶν ἦτο κατ' αὐτὸν ἡ μεγίστη ἀμαρτία. Ἡλεγγε τὴν πολιτείαν, διότι προτιμᾷ ἐν τῇ σήμερον χριστιανικῇ ἐποχῇ τὰ ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεοτήτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ κλ. καὶ οὐχὶ τὰς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, Ὄνου-

φρίου καὶ λοιπῶν. Αἱ διασκεδάσεις καὶ αἱ εὐθυμίαι εἶναι κατ' αὐτὸν σκεύσματα τοῦ διαβόλου. Δὲν εἰδίσαζε νὰ κηρύξῃ τινα ἀντιχριστιανικὸν ἐνώπιον πολλῶν, ἐὰν ἐπιληροφορεῖτο ὅτι οὗτος συνεζήτησέ πως περὶ Ὑλισμοῦ. Τέλος δὲν ἐκώλυτο νὰ μεταχειρισθῇ καὶ τὰ αἰσχρότερα μέσα κατ' ἐκεῖνον, ὃν ἐθεώρει ἄθρησκον. Ἀθρησκεία δὲ κατ' αὐτὸν εἶναι ἡ μὴ πιστὴ ἐκπλήρωσις ἐπουσιωδῶν τινῶν θρησκευτικῶν τύπων, ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία περὶ τὰ θαύματα καὶ ἐν γένει τὸ ἀνυπόκριτον.¹

Βον Ἐγνώρισά ἄλλον ὅστις ἐν τῇ ἀτελεῖ θρησκευτικῇ μορφῶσει του καὶ μαθήσει ἦτο οὐχὶ μόνον ὅπως ἀδιάφορος περὶ τὰ θεῖα, ἀλλὰ φοβερός ἐμπαικτικὸς αὐτῶν. Ἐνώπιον ἀμαθῶν ἀνθρώπων περιεπαίζε τὰ τῆς θείας λειτουργίας, περιεφρόνει τὰς εἰκόνας τῶν ἀγίων, καὶ ἐν γένει ἐν τῇ σοφῇ κεφαλῇ του δὲν εἰδέχτο Θεόν καὶ ἐκέρυττε τοῦτο δημοσίᾳ ἐκφραζόμενος περὶ ὕλισμοῦ καὶ ἄλλων ἀλλοκότων ἀρχῶν. Πᾶς τις θὰ ἐγνώρισε τοιοῦτους, οἷους ἐξέθηκα ἐν συντόμῳ. Ἄς φαντασθῇ λοιπὸν ὁποῖα θὰ εἶναι ἡ ἐπίδρασις ἐνὸς τοιοῦτου διδασκάλου ἐν τινι μικρᾷ κοινωνίᾳ. Ὅσον ἐπιβλαβὴς εἶναι ἡ τῆς παντελοῦς ἀδιαφορίας περὶ τὰ θεῖα ἀκρότης, τόσον εἶναι καὶ ἡ τῆς θρησκομανίας καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐκείνης ὑποκρισίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν διαπράττονται τόσα ὄργια. Ἀμφότεραι αἱ εἰρημνεῖαι ἀκρότητες εἰσὶν ἐπικίνδυναι ἀκρότητες ὁδοῦ ἐν ἡ οἱ διδάσκαλοι δεόν νὰ βαδίζωσι πάντοτε τὸ μέσον. Πᾶς τις δ' εὕρισκε τὸ μέσον, ἐὰν ἀποφεύγῃ τὰς ἀκρότητας. Ἡμεῖς δὲ θὰ ἐπανέλθωμεν νὰ ὀρίσωμεν τί ἐννοοῦμεν μέσον τῶν δύο θρησκευτικῶν ἀκροτήτων δι' ἑτέρας μας ἐπιστολῆς πρὸς τὴν Ἐκπαιδεύσιν ἅμα τῇ δημοσιεύσει τῆς παρούσης. Ὅμοιως ἐν τῇ ἀσθενείᾳ μας θὰ πραγματευθῶμεν καὶ περὶ ἄλλων ζητημάτων προκαλοῦντες καὶ τὴν γνώμην τῶν λοιπῶν Συναδέλφων. Δὲν ἀμφιβάλλω δὲ ὅτι ἡ φίλη Ἐκπαιδευ-

¹ Σ. Σ. Ἐκπ. Ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ μὴ δεποτε εἶναι διδάσκαλος τῆς ὀρθοδόξης ἡμῶν πίστεως καὶ οὐδὲν δικαίωμα ἔχει θρησκευτικῆς ἀμφιβολίας γεννωμένους αὐτῷ ἐξ ἐπιπολαίας τῶν πραγμάτων ἐξετάσεως νὰ ἐκφράξῃ εἰς τοὺς χωρικούς, μεθ' ὧν συναναστρέφεται καὶ νὰ σκανδαλίσῃ αὐτούς, κακούργημα δὲ διαπράττει τοιαύτας ἀμφιβολίας νὰ ἐκφράξῃ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν παιδῶν. Ἐργον τοῦ διδασκάλου δὲν εἶναι ἡ καταπολέμησις τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἡ ἐνίσχυσις καὶ ὁ διαφωτισμὸς αὐτῶν, ἵνα ἔχωσι τῶν δοξασιῶν τούτων καθαρωτάτην ἐννοιαν. Καὶ διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι πρέπει νὰ τιμωρῶνται αὐστηρότατα οἱ κοῦφοι διδάσκαλοι οἱ παρᾶττοντες διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς διαγωγῆς των τὰς θρησκευτικὰς τοῦ λαοῦ πεποιθήσεις. Ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει οὐδὲ κατὰ κεραίαν νὰ παρεκκλίνῃ ἐκ τῶν διατάξεων τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας εἴτε λέγων εἴτε πράττων. Βαθυτέρα τῶν πραγμάτων ἐξέτασις πεῖθι πάντα ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἐπουσιωδέστατα φαινόμενα ἐπιδιώκουσι σπουδαῖον θρησκευτικὸν λόγον. Ἄλλως πᾶσα οἰαδήποτε μεταβολὴ διατάξεως δὲν εἶναι ἔργον τῶν διδασκάλων, ἀλλ' αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας, ἣν διοικεῖ ἡ ἱερὰ Σύνοδος.

σις θέλει δεχθῆ πρὸς καταχώρισιν, πᾶν τὸ ὅποιον προέρχεται παρὰ διδασκάλου καὶ εἶναι ὀρθόν.

Λάμπρος Καταφυγιώτης

διδάσκαλος ὑποδιδασκαλείου

Ἐν Δαδίῳ τῆ 22 Φεβρουαρίου

Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΟΣ

Τοσοῦτον ἐρριζωμέναι ὑπάρχουσιν εἰς τὸν λαὸν ἰδέαι ὅτι ὑπάρχουσι στοιχεῖα, νεράϊδες, διάβολοι, βρυκόλακες, καλλικάνταροι, ὥστε γελῶσιν πολλάκις ἂν διαβεβαιώσῃ· αὐτοὺς ὅτι πάντα ταῦτά εἰναι ψευδῆ, πλάσματα τῆς φαντασίας των. Πᾶς ἄνθρωπος ἔχει φυσικὴν τινὰ τάσιν πρὸς τὸ θαυμαστόν, πρὸς τὸ ἀκατάληπτον, πρὸς τὸ μυστηριώδες. Ὁσπ δὲ εἶναι ἀμαθέστερος, τοσοῦτω καὶ μᾶλλον εὐπιστος πρὸς φαντασιοπληξίας. Ἐκ τοῦ ἐπομένου διηγήματος συμβάντος πρὸ ἐτῶν ἐν Χαλκίδι, ὅπερ διηγήθη ἡμῖν αὐτόπτης μάρτυρ τῆς σκηνῆς, βλέπει ὁ ἀναγνώστης πῶς πολλάκις θεωροῦνται ἀληθεῖς, μυστηριώδεις, φαντασιοπληξίαι, αἵτινες μεταδίδονται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ποικιλλόμεναι καὶ μεταμορφούμεναι ἐπὶ τὸ τερατωδέστερον.

Τὸ νεκροταφεῖον τῆς Χαλκίδος κεῖται εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πόλεως. Εἶναι περραγμένον δι' ὑψηλοῦ τείχους, ἐν τῷ μέσῳ δ' ἔχει ἐκκλησίαν ἀρχαίαν ὑπόγειον, ἐν ἣ ἀποτίθενται καὶ τὰ ὄστα τῶν κεκοιμημένων. Νὰ καταβῆ τις διὰ κλίμακος εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην καὶ τὴν ἡμέραν ἀκόμη αἰσθάνεται φόβον, πολὺ δὲ περισσότερον τὴν νύκτα. Συνέβη ποτε ἐν Χαλκίδι, ἐν τῇ οἰκίᾳ εὐπόρου τινὸς Χαλκιδέως, νὰ συνδειπνώσι φίλοι καὶ μετὰ τὸ φαγητὸν πολλῶν καὶ διαφόρων ὀμιλιῶν γενομένων ἦλθεν ὁ λόγος καὶ εἰς τὰ φαντάσματα καὶ εἰς τὰ στοιχεῖα καὶ εἰς τοὺς διαβόλους. Τῶν ὁμοδείπνων ἄλλοι μὲν παρεδέχοντο τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν καὶ διηγούντο ὅτι εἶδον καὶ αὐτοὶ ἢ ἤκουσαν παρὰ συγγενῶν καὶ φίλων των τοιαῦτα μορμολύκεια. Ἄλλοι δὲ ἠρνοῦντο διαρρήδην τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀρνούμενων ἦτο καὶ ὁ Μαστροβασίλης ὁ Τσαγκάρης τύπος γνησίῳ Ἕλληνας καὶ ἀνδρὸς βωμάλειου. Τότε οἱ ἄλλοι οἱ δεχόμενοι τὴν ὑπαρξιν τῶν φαντασμάτων προέτειναν εἰς τὸν Μαστροβασίλην, ἀφ' οὗ πιστεύη ὅτι δὲν ὑπάρχουσι τοιαῦτα, νὰ μεταβῆ εἰς τὸ νεκροταφεῖον καὶ νὰ φέρῃ ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ νεκροταφείου κρανίον ἀνθρώπινον. Ἦτο φθινόπωρον καὶ ἡ νύξ συνέπεσε νὰ εἶναι ἀσέληνος, σκότος δὲ βαθὺ ἐκάλυπτε τὸν δρόμον τὸν φέροντα εἰς τὸ νεκροταφεῖον ὡς καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ βαθεῖ τῆς γῆς εὐρισκομένην ἐκκλησίαν. Ὁ Μαστροβασίλης ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἀναστάς

ἐπορεύθη ἀφόβως μακρὰν εἰς τὸ νεκροταφεῖον, ὅπου φθάσας κατῆλθεν εἰς τὴν ὑπόγειον ἐκκλησίαν καὶ ἀνοίξας τὴν θύραν εἰσῆλθεν εἰς αὐτήν. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ οὐδὲν ὑπῆρχε φῶς, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς εἶχε παραλάβῃ φῶς μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἤρχισε ψηλαφῶν πρὸς τοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας νὰ ζητῆ νὰ εὕρῃ κρανίον, ἵνα κομίσῃ πρὸς τοὺς ἀνυπομόνως ἀναμένοντας τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ φίλου. Ἀλλ' ἐν τῷ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ βαθυτάτου σκότους τῆς ὑπογείου ἐκκλησίας περιέφερον ἰδῶν καὶ ἐκεῖ τὴν χεῖρα ζητῶν ποθητὸν τι κρανίον, ἢ χεῖρ αὐτοῦ ἤγγισεν εἰς θερμὴν σάρκα προσώπου ζῶντος. Εὐθύς δὲ τότε ἤκουσθησαν φωναὶ καὶ λέξεις εἰς αὐτὸν ἀκατάληπτοι προερχόμεναι ἐκ τοῦ ὄντος, οὗ κατ' αὐτήν τὴν στιγμὴν ἦπατο τοῦ προσώπου. Χωρὶς δὲ νὰ ἀπολέτῃ τὴν παρουσίαν τοῦ πνεύματος δράττει καὶ μετὰ τὰς δύο χεῖρας τὸ ὄν, ὅπερ δὲν ἤξευρε τί εἶναι. Ὑπέθεσεν ἐν τῇ ἀπλότῃτι του ὅτι πράγματι εἶναι ὁ διάβολος, οὗ τὴν ὑπαρξιν μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν παρεδέχετο. Καὶ εὐθύς ἤρχισε διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς χεῖρός νὰ σύρῃ τὸ ὄν ἐξω τῆς ἐκκλησίας, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ἐψηλάφη ἐπὶ τοῦ ἰδῶφους νὰ εὕρῃ κρανίον, ἵνα μὴ χάσῃ καὶ τὸ στοιχημα. Εὐρῶν δὲ κρανίον καὶ λαβῶν αὐτὸ ὑπὸ τὴν μασχάλην του, σύρων δὲ καὶ τὸν διάβολον ἐξῆλθεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀνελθὼν τὴν κλίμακα ἐφθασεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον καὶ διευθύνετο εἰς τὴν πόλιν φέρων καὶ τὸ κρανίον, ἀλλὰ καὶ τὸν διάβολον αὐτόν. Ὁ ὑποτιθέμενος οὗτος διάβολος ἀνίστατο ἐκβάλλον γοεράς φωνὰς καὶ ἀποτείνων πρὸς τὸν Μαστροβασίλην λέξεις, αἵτινες ὅλαι ἦσαν εἰς αὐτὸν ἀκατάληπτοι. Εἰς πάντα ταῦτα ὁ Μαστροβασίλης ἔλεγε· «Σιωπῆ, τρισκατάρατε! Μοῦ ἔλεγαν ὅτι ὑπάρχει διάβολος, ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὸ ἐπίστευον μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς, ὅτε σὲ ἐπίασα μετὰ τὰ χεῖρια μου. Τώρα θὰ σὲ φέρω εἰς τὴν πόλιν, διὰ νὰ ἴδῃ μετὰ τὸ φῶς πῶς εἶναι τὸ μούτρό σου!» Οὕτω λοιπὸν ὁ Μαστροβασίλης σύρων μετὰ δυσκολίας τὸν διάβολον ἀνιστάμενον καὶ ζητοῦντα νὰ δραπετεύσῃ, ἐφθασε μετὰ μιᾶς ὥρας ἀγῶνα εἰς τὴν πόλιν καὶ σταματήσας πρὸ τῶν παραθύρων τῆς οἰκίας, ἐν ἣ περιέμενον αὐτὸν οἱ συνδειπνοῦντες, ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μεγαλοφῶνως· «Φῶς ἔξω! φέρω τὸν διάβολον! Ἐλάτε νὰ τὸν ἴδητε!» Αἱ φωναὶ τοῦ Μαστροβασίλη προκάλῃσαν τὴν περιέργειαν ὄχι μόνον τῶν συνδαιτημόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τῶν γειτονικῶν οἰκιῶν, οἵτινες πάντες ἐξῆλθον κρατοῦντες ἀνά χεῖρας φωτα! Ἀλλὰ ποία ἐκπληξίς καὶ ποῖος φόβος κατέλαβεν πάντας, ὅτε εἶδον τὸν Μαστροβασίλην κρατοῦντα ἓνα ἀράπην περιδεδῶς βλέποντα πρὸς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ κρανίον ἀνθρώπου νεκροῦ! Οἱ πλείστοι εἰσῆλθον ἐν ἀκαρδίᾳ εἰς τὰς οἰκίας των καὶ ἐκλείσθησαν ἐντὸς αὐτῶν φοβηθέντες τὸν διάβολον. Τινὲς δ' ἔμειναν καὶ ἠπόρουν τί εἶναι τοῦτο. Ὁ Μαστροβασίλης διηγήθη ὅτι συνέλαβε τὸν ἀράπην τοῦ-

τον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ νεκροταφείου καὶ ὅτι ὡμίλει πρὸς αὐτὸν γλωσσαν, ἣν οὗτος δὲν ἐνόει. Τότε ἐδραμον καὶ ἔφερον ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ὀθωμανὸν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐν Χαλκίδι, ὅστις συνδιέλεχθη τουρκιστὶ μετὰ τὴν ἀράπισσαν, διότι αὕτη ἦτο γυνή καὶ οὐχὶ ἀνὴρ. Αὕτη ἦτο ὑπέρετρια εἰς μίαν τῶν ἐν Χαλκίδι Τουρκικῶν οικογενειῶν. Θραύσασα δὲ ἀγγεῖόν τι πολυτίμον ἐξ ἀπροσεξίας καὶ φοβουμένη σκληρὰν τιμωρίαν τῶν κυρίων τῆς ἐκρύβη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅπου ἀνεῦρεν αὐτήν ὁ Μαστροβασίλης. Πάντες τοῦτο ἐγέλασαν μετὰ τὸν ὑποτιθέμενον διάβολον, ὃν ἔστειλαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κυρίου τῆς, παρακαλέσαντες αὐτὸν νὰ μὴ τὴν τιμωρήσῃ διὰ τὴν ζημίαν, τὸν δὲ Μαστροβασίλην ὠδήγησαν ἐν θριάμβῳ εἰς τὴν οἰκίαν κρατοῦντα τὸ κρανίον ἀνά χεῖρας καὶ λέγοντα μεγαλοφῶνως ὅτι οὕτε διάβολοι ὑπάρχουν, οὕτε διαβολόπουλα, καὶ ὅτι τοιαῦτα πολλάκις συμβαίνουν, τὰ ὅποια ὁ κόσμος παρεξηγεῖ καὶ μεταπλάττει εἰς πράγματα τερατώδη. Ἡ φόβια τοῦ Μαστροβασίλη ἔκαμε μεγάλην αἰσθησὶν καὶ ἐν Χαλκίδι καὶ σήμερον ἀναμιμνήσκονται τοῦ γεγονότος ἐκεῖνου καὶ τοῦ τρόμου, ὃν ἐνέπνευσεν εἰς τὸν κόσμον μία πεφοβισμένη μέχρι θανάτου ἀράπισσα.

ΠΑΙΔΙΑΙ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

δημοδιδασκάλου Ἀργιείου.

Τὰ παιγνίδια, ἢ σπουδαιοτάτη καὶ ἡδίστη αὕτη τῶν παιδίων ἐνασχόλησις, ὠρελοῦσιν αὐτοὺς τὰ μέγιστα· διότι α') ἐξασκοῦσι τὰ σώματα αὐτῶν καὶ προάγουσι τὴν υἱείαν διὰ τῆς κινήσεως ἐν ἀναπηταμένῳ τόπῳ καὶ διὰ τῆς χαρᾶς τῆς ἐνοικουσης εἰς τὰ παιγνίδια, ἃ ἡ φύσις τῶν παιδιῶν ἐγέννησε καὶ ὑποτρέφει· β') διότι ἀναπτύσσει τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἀσχοῦντα ποικιλοτρόπως τὴν παρατήρησιν, τὴν κρίσιν, τὴν λογικὴν αὐτῶν δύναμιν, τὴν φαντασίαν καὶ γ') διότι κρατύνουσι τὸ θυμικὸν μάλιστα δὲ τὸ βουλευτικὸν αὐτῶν.

Ἡ ψυχολογία λέγει ὅτι ἡ πράξις γενεᾶ τὴν βούλησιν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον μεγάλως εὐχαριστήθην ἐκ τῆς ἐκθέσεως ἐν τῇ Ἐκπαιδεύσει τῶν παιδιῶν τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων καὶ μετ' εὐλαθείας ὑπακούων εἰς τὸ κέλευσμα τοῦ σεβαστοῦ μου διδασκάλου νὰ συλλέξωμεν οἱ διδάσκαλοι τὰς κρατούσας παρ' ἡμῖν σήμερον παιδιᾶς καὶ στεῖλωμεν εἰς τὴν Ἐκπαιδεύσιν πρὸς δημοσίευσιν, εὐθύς ἐπιχειρῶ εἰς τὸ ἔργον.

1. Ἀμπαρίζα.

Ἡ παιδιὰ αὕτη, ἣτις εἶναι ἡ βασίλισσα τῶν παιδιῶν, γίνεται ὡς ἐξῆς. Περὶ τοὺς 8 ἢ καὶ πλείοτε παιδῆς συνέρχονται εἰς τὸ μᾶλλον ἐπίπεδον

μέρος τοῦ χωρίου. Ἐνταῦθα δύο οἱ μᾶλλον ὠκύποδες καὶ εὐφρεῖς ἀναλαμβάνουσι τὴν διεύθυνσιν τοῦ παιγνιδίου. Οὗτοι εὐρίσκουσι πρῶτον μεταξὺ τῶν παιδίων χαλκοῦν τι νόμισμα, ἵνα λαχρίσῃσι τοὺς παῖδας καὶ χωρίσωσιν αὐτοὺς εἰς δύο μέρη ἴσα τὸν ἀριθμὸν. Πρὸς τοῦτο «πιασθῆτε» φωνάζουσι, καὶ οἱ μικροὶ τρέχουσιν, ἄλλος ἀπ' ἰδῶ καὶ ἄλλος ἀπ' ἐκεῖ νὰ εὕρωσιν σύντροφον. Κατ' ἀρχὴν δὲ εἰθισμένην εὐρίσκουσιν προσωρινούς ἐταίρους ἴσους κατ' ἀξίαν, μεθ' ὃ ὁ εἰς τῶν ἡγετῶν κρατῶν διὰ τῶν δακτύλων ἐκ τῆς περιφέρειας πεντάραν λέγει πρὸς τὸν συνἀδελφόν του «μεταξὺ Βασίλη καὶ Κωστάκη ποῖον παίρνεις;» «εἰκόνα τὸν Κωστάκη ἀπαντᾷ ὁ ἄλλος ἀρχηγός», καὶ ἡ πεντάρτα περιστρεφομένη ῥίπτεται πρὸς τὰ ἄνω, ἐνῶ ἕκαστος τῶν ἀρχιπαικτῶν εὐχεται νὰ πέσῃ νὰ πάρῃ αὐτὸς τὸν καλλίτερον καὶ ἕκαστος τῶν κληρουμένων εὐχεται νὰ ὑπάγῃ μετὰ τὸ μέρος τοῦ δεξιωτέρου ἀρχηγοῦ. Τότε ἂν μὲν ἢ ῥιφθῆσιν πεντάρτα ἔχῃ πρὸς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τῶν εἰκόνα, ἣτοι τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως, ὁ εἰπὼν κερδίζει τὸν Κ, ἂν δὲ εἶναι «τὰ γράμματα» τότε παίρνει τὸν Β. Πολλάκις, ἐλλείψει πεντάρτας ἢ κλήρωσις γίνεται μετὰ μικρὰν λιθινὴν πλάκα, ἣς τὸ ἕτερον μέρος ζεόμενον δι' ἑτέρου λίθου λευκαίνεται, ἐνῶ τὸ ἕτερον βρέχεται διὰ σιάλου. Ἡ προσφώνησις τότε πρὸς κλήρωσιν εἶναι: «ἦλιος ἢ βροχὴ» κλπ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον χωρίζονται οἱ παῖκται εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα καὶ ἀπομακρυνόμενοι ἀλλήλων περὶ τὰ 50 μ. σχηματίζουσιν ἕκαστος διὰ λίθων εὐθείαν γραμμὴν, ἣν καλοῦσιν ἀμπάριζαν. Ὁρεῖται δὲ ἕκαστος νὰ πατῆ διαρκῶς τὸν ἓνα πόδα του εἰς τὴν ἀμπάριζάν του, ἵνα ἔχῃ κῦρος τὰ ἐπιτυχεῖ ἀποτελέσματά του ἐν τῷ παιγνιδίῳ. Ἰσχύς τοῦ παίκτη εἶναι ὁ λίθος ἐκεῖνος, παρὰ τοῦ ὁποίου ἀναμβάνει δυνάμεις ὡς ἄλλος Ἀνταῖος.

Πρὶν ἀρχίση ἡ παιδιὰ, ἔχουσι κλεισθὴ συμφωνίαν, πόσους πόδας μακρὰν ἀπὸ τῆς ἀμπάριζαν πρὸς τὸ ἀντίθετον στρατόπεδον θὰ θέτωσι τοὺς σκλάβους, οὗς συνέλαβον.

Ἀφ' οὗ ταῦτα καθορισθῶσιν, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐτέρας ὁμάδος ἐναρξῆν ποιούμενος ἐκπέμπει πρὸς τοὺς ἀντιθέτους ἓνα τῶν ὑπ' αὐτὸν συμπαικτόρων.

Ὁ ἐξελθὼν καταδιώκεται εὐθύς παρ' ἄλλου ἀντιθέτου προσπαθοῦντος ἐκ τοῦ πλαγίου νὰ κυκλώσῃ καὶ συλλάβῃ αὐτόν. Ὁ ἀρχηγὸς ὅμως τοῦ κινδυνεύοντος ἐκπέμπει ἓνα ἢ καὶ πλείοτους πρὸς βοήθειάν του. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἕκαστος ἔχει δικαίωμα νὰ συλλάβῃ μόνον τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐξεληθόντας ἀπὸ τῆς ἀμπαρίζης ἀντιθέτους.

Θεωρεῖται μεγάλη ἐντροπή νὰ συλληφθῆ τις σκλάβος, ὅπως πάλιν ὁ συλλαβῶν καθίσταται περιβλεπτός. Ὁ πολλάκις συλληφθεὶς, δυσκόλως ἄλλοτε γίνεται δεκτὸς πρὸς παιδιάν, ἐνῶ ὁ πλείστους συλλαβῶν φέρεται ὑμνούμενος ἀνά τὰ στόματα πάντων καὶ εἶναι περιζήτητος.

Οἱ σκλάβοι ἐντεινέουσι χεῖρας καὶ πόδας μόλις ἐγγίζοντες ἀλλήλους, ἵνα βραχύνωσι τὸ πρὸς τοὺς συντρόφους τῶν διάστημα οὗς παροτρύνουσι διὰ τῶν βλεμμάτων νὰ δράμωσιν ἐν καιρῷ καὶ ἐλευθερώσωσιν αὐτούς. Ἡ μερίς ἢ ἔχουσα πλείονας σκλάβους ἔχει καὶ πλείονας φροντίδας, καὶ αὐτοὺς νὰ φυλάττη καὶ ἄλλους εἰ δυνατόν νὰ συλλάβῃ ἐκ τῶν ἀντιθέτων, ἐνῶ ἢ ἑτέρα πρῶτον καθῆκον νομίζει νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς αἰχμαλώτους.

Οἱ ἀρχηγοὶ σπανιώτερον συλλαμβάνονται, διότι συνήθως μένουσιν εἰς τὴν ἀμπάριζαν διατάσσοντες.

Ὅταν ὅμως ἐξέλθῃ τις ἐξ αὐτῶν, ἀμέσως ἐκ τῶν ἀντιθέτων θὰ ἐξέλθῃ ὁ ὁμοίος του, ὁ ἄλλος ἀρχηγός, καὶ τότε ἄρχεται τρόπον τινὰ μονομαχία δρόμου καὶ ἐπιτηδειότητος μεταξύ των.

Νὰ συλληθῇ ἀρχηγός εἶναι μεγάλη ἐντροπὴ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του, εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ὁποίων καταπίπτει, ἐνῶ γίνεται συγχρόνως καὶ εἰς τοὺς ἀντιπάλους του καταγέλαστος.

Ἐε τέλει, ἐκεῖνη ἢ ἡμᾶς ἐνίκησεν, ἥτις συνέλαβεν ἅπαντας τοὺς ἀντιθέτους. Καὶ ἂν μετὰ τὴν πρώτην νικῆν οἱ παῖκται ἀρκετὰ ἐκοπίασαν διαλύονται καὶ ῥοδοκόκκινοι ἡμοῦ πάντες ἀπέρχονται.

Καθ' ὅδον ὅμως οἱ περιγέλοι καὶ τὰ σκώμματα τῶν νικητῶν λαμβανουσι σπουδαίας διαστάσεις πρὸς μεγίστην κατασχύνην καὶ ἀδημονίαν τῶν ἠτηθέντων.

2. Ἡ γουρούνα,

Εἰς τὸ παιγνίδιον αὐτὸ ἀπαιτεῖται ἕκαστος τῶν παιζόντων νὰ ἔχῃ καὶ μίαν ῥάβδον μακράν. Οὕτως ὠπλισμένοι ἔρχονται ὅλοι οἱ συμπαίκτορες εἰς ἐπίπεδόν τι μέρος, ὅπου ἕκαστος κάμνει ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μικρὰν ὀπήν, εἰς ἣν θέτει τὴν ῥάβδον του κρατῶν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἄκρου. Ἡ τοποθέτησις δὲ τῶν παικτῶν γίνεται οὕτως, ὥστε νὰ ἀποτελῆται κύκλος ἀρκετὰ μέγας. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἀνοίγεται μεγάλη, εὐρεῖα ὀπή, ἥτις καλεῖται ἀλλαγή, καὶ εἶναι ἢ προσφιλὴς τῆς γουρούνας κατοικία. (ἀκολουθεῖ)

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Μ' ἐν ἄχ! ἀπ' τὴν καρδοῦλα του μέσα βαθιὰ βγαλμένο πάει κ' ἡ ψυχὴ ποῦ πέταε... Ψηλὰ 'ς τ' ἀστέρια πάει... ἕνα χαμόγελο ἄφηκε 'ς ἀχείλι πικραμμένο, εἶν' ἢ εἰκόνα τῆς αὐτοῦ σὲ γέλιο ποῦ σκορπάει.

Ψυχὴ σὰν τοῦ Παράσχου μας δὲν πρωτοπάει 'ς τ' ἀστέρια... πρὸ τοῦ τὴν πάνει οἱ ἄγγελοι ἐπῆγε αὐτὴ μονίχη, ζητώντας ἀπὸ τὸν Πλάστη τῆς με σταυρωμένα χέρια, βοτάνι 'ς τῆς πατρίδος μας τοὺς πόνους γιὰ νὰ λάχῃ.

Φῶς εἶν' τ' ἀστέρια, φῶς κ' αὐτὴ, μαζὶ μ' αὐτὰ θὰ λάμπῃ, ὅσῳ ζηλεύει τὰ Ψηλὰ ὁ κόσμος μας τραγούδια, ὅσῳ ἀγαπᾷ τὴν χαραυγὴ, καὶ τὰ βουνὰ κ' οἱ κάμποι, κ' ὅσῳ ποθοῦνε τὴν δροσιά, οἱ κρήνοι, τὰ λουλούδια.

Ὅσῳ δὲν εἶνε ὄνειρο, σκιὰ τὸ Μεσολόγγι! ὅσῳ καρδιαῖς θὰ φλεχτοῦρᾷν 'ς τοῦ Ῥήγα τὸ δοξάρι... ὅσῳ θὰ ζοῦν τῆς Ῥάχουθα: οἱ ματωμένοι λόγγοι, ὅσῳ κ' ἡ ζήση κ' ὁ τραγουδιστὴς τ' Ἀνδρούτσου. τοῦ Κανάρη.

Ἄν ἦν' καρδιαῖς ἀναίσθηταις σὰν κελιδῆ τ' ἀηδῶνι, ἂν κλαίῃ κανεὶς γιὰ τ' εἶνε νεῖος, γελᾷ γιὰ τ' εἶνε γέρος, ἂν δὲν πονῆ τὴν ἀνοιξὶ καὶ ἀγαπᾷ τὸ χιόνι. αὐτός, θὰ κρῶσῃ. ἄς εἰπῆ πρὸς τὴν ψυχὴν τ'... ὁ ἔρωτος.

Γλυκεῖα βραδεῖα κ' ἀστροφεγγιά, αὐγούλα καὶ φεγγάρι. ἀγέρι. λούλουδο, δροσιά, βουνό, κλαδί καὶ κύμα, ἀετός, σπαθὶ καὶ λεβεντιά, πολέμου παλληκᾶρι, κλάψατε! τί τ' ἀηδῶνι σας βουθάθῃ μὲς 'ς τὸ μνημᾶ!

Ὅλα σὰς ἐτραγουδῆσε κ' ἂν εἶχε τὸ ἀφήσῃ ὁ Πλάστης μας εἰς τῆς ζωῆς τὰ λούλουδα, τὰ μύρα, καινούργια νεῖατα θὰ κάμνε γιὰ νὰ σὰς τραγουδήσῃ, μὲ πειὸ γλυκύτερη φωνή, μὲ τοῦ Οὐγκῶ τὴ λύρα.

Τώρα μᾶς φεύγεις, ὡμορφὴ ψυχὴ μὲς 'ς τὰ οὐράνια, μ' ἂν δώσῃ ὁ Θεὸς κ' ἀναστηθῶν τοῦ Μάρτη τὰ λεοντάρια, ποῦ δάχτυλα τῆς λύρας σου θὰ σφίξουν τὴν ἀρράνια, γιὰ νὰ γλυκάνουν 'ς τῆς χορδαῖς τ' «ὡς πότε παλληκᾶρια»;

Ἐγραψα ἐν Κορυθαζαίην τῆς Γορτυνίας τῆ 28ῃ Ἰανουαρίου 1896.

ΙΩΑΝΝΗΣ Π. ΡΗΣΟΠΟΥΛΟΣ
ἐπιμοδιδάσκαλος

ΑΣΤΕΙΑ ΕΚ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Πολλάκις κατὰ τὴν διδασκαλίαν αἱ ἀποκρίσεις τῶν μαθητῶν εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ διδασκάλου εἶναι τοσοῦτον ἀλλόκοτοι, ὥστε καὶ ἄκων τις γελᾷ διὰ τοῦτο. Θέλοντες νὰ δημοσιεύωμεν καὶ τοιαῦτα πράγματα οὐ μόνον χάριν ἀπλῆς τέρψεως τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ χάριν ἄλλου ὑψηλοτέρου λόγου, καθαρῶς ψυχολογικοῦ καὶ μεθοδικοῦ, παρακαλοῦμεν τοὺς διδασκάλους νὰ στέλλωσιν ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν τοιαύτας τῶν μαθητῶν ἀποκρίσεις.

— Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς μαθητὰς νὰ διακρίνωσι ποῖα σῶματα λέγονται διαφανῆ καὶ ποῖα ὄχι. Ἐδίδαξε λοιπὸν αὐτοὺς ὅτι σῶματα διαφανῆ λέγονται ἐκεῖνα, διὰ μέσου τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν π. χ. ἢ ὕαλος εἶναι σῶμα διαφανές, διότι καὶ ὅταν οἱ ὑαλοπίνακες τῶν παραθύρων εἶναι κλειστοί, ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν τί γίνεται ἔξω. Ἀφ' οὗ ἐδίδαξε ταῦτα καὶ ἐπανέλαβον αὐτὰ οἱ μαθηταί, δεῖξαντες διὰ τῶν ἀποκρίσεών των ὅτι κατενόησαν τὸ πρᾶγμα, τότε ὁ διδάσκαλος προεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ εἰπῶσιν πρὸς αὐτὸν μερικὰ διαφανῆ πράγματα, διὰ μέσου τῶν ὁποίων δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν. Εὐθὺς ὁ ζωηρότερος ἀπεκρίθη. Ἡ **κλειδαρότρυπα**, διότι ἀπ' ἐκεῖ δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν μέσα εἰς τὸ δωματίον.